

М. Б. Камінська, к. е. н., доцент,
кафедра бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ КАСОВИХ ОПЕРАЦІЙ У СИСТЕМІ РОЗРАХУНКОВО-КАСОВОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ КЛІЄНТІВ БАНКІВ

Постановка проблеми. Розрахунково-касове обслуговування клієнтів банків є однією зі сфер, у якій банк надає свої послуги з найдавніших часів, та однією з базових його операцій. Розрахункові операції полягають у забезпеченні руху грошових коштів на рахунках клієнтів банків згідно з їхніми розпорядженнями, а касові операції передбачають прийняття готівки від клієнтів і зарахування її на відповідні банківські рахунки та видачу готівки з клієнтських рахунків через касу банку. Такі операції відіграють важливу роль в діяльності банків та економічній системі країни в цілому, оскільки забезпечують успішне та ефективне функціонування економіки як на мікро-, так і на макрорівнях. Важливою передумовою здійснення розрахунково-касового обслуговування клієнтів банків є ефективна організація обліку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В останні роки дослідження проблеми організації обліку касових операцій у системі розрахунково-касового обслуговування клієнтів банків набувають все більшого значення. Значний внесок у дослідження проблем касових операцій та вдосконалення розрахунково-касового обслуговування клієнтів банків належить таким вітчизняним вченим-економістам, як Алексеєнко М. Д., Батракову Л. Д., Березину М. П., Васюренко О. В., Внукову Н. М., Жукову В. М., Ковальчук Т. Г., Кочеткову В. М., Лавшиній О. А., Мороз А. М., Примостку Л. О., Сало І. В., Ситнику Л. С., Шелудько В. М., Яворенко О. В. та ін.

Метою написання статті є визначення особливостей організації обліку розрахунково-касового обслуговування клієнтів банків.

Результати дослідження. Комерційні банки встановлюють самостійно порядок обслуговування своїх клієнтів. Через банківську систему проходять грошові розрахунки і платежі господарюючих суб'єктів та населення. Саме банки виконують важливу функцію мобілізації тимчасово вільних грошових ресурсів і перетворення їх на реальний капітал, здійснюючи різноманітні кредитні, інвестиційні та інші операції й забезпечуючи, таким чином, потреби економіки в додаткових ресурсах.

Облік операцій з розрахунково-касового обслуговування у банках поділяється на синтетичний та аналітичний. Синтетичний облік охоплює узагальнені показники касових операцій у грошовому виразі, а аналітичний – конкретизує та пояснює ці показники. Розрахунково-касове обслуговування клієнтів посідає одне з основних місць серед операцій банку та впливає на його конкурентоспроможність у сфері надання банківських послуг. Такі операції банків забезпечують переважну частину потоків сукупного грошового обороту. Будь-які перебої в їх здійсненні призводять до гальмування грошових потоків та розбалансування грошового обороту, що негативно впливає на стан економіки країни в цілому та на розвиток виробництва товарів чи надання послуг.

Усі банки України, здійснюючи касові операції, дотримуються ряд принципів. По-перше, всі суб'єкти господарської діяльності зобов'язані зберігати свої кошти на рахунках у банках. По-друге, витрачання готівки суб'єктами господарювання здійснюється за цільовим призначенням, тобто клієнт не в змозі без підтверджувального документа зняти або переказати певну суму коштів. По-третє, суб'єкти господарської діяльності, які мають готівкові кошти, зберігають їх у касі в межах ліміту. Якщо сума готівки перевищує ліміт, то вона повинна бути здана в банк і зарахована на поточний рахунок протягом трьох днів, враховуючи день отримання. Розмір готівки в касі не повинен бути завищений, оскільки для банку це активи, які не працюють [1].

Відносини між банком і клієнтом у процесі розрахунково-касового обслуговування будуються на засадах партнерства і взаємної вигоди і здійснюються на підставі договору про розрахунково-касове обслуговування. У договорі передбачаються права та обов'язки сторін, а також їх відповідальність за невиконання взятих на себе зобов'язань з фіксацією розмірів штрафів за кожне з таких порушень.

Указані принципи організації грошових розрахунків обумовлені закономірностями функціонування ринку і найповніше виявляються в країнах з високо розвинутими ринковими економіками. У країнах з перехідною економікою, в тому числі і в Україні, ці принципи поступово утверджуються, і на певних етапах спостерігаються істотні відхилення від їхніх вимог у практиці організації платіжних відносин та розрахунково-касових операцій банку.

Облік касових операцій має ряд особливостей. Готівкові кошти, а саме банкноти, монети та дорожні чеки, обліковуються за рахунками розділу 10 (100 та 101) Плану рахунків «Готівкові кошти». Облік готівкових коштів у касах, операційних відділах філій комерційних

банків за операціями фізичних і юридичних осіб та за операціями з видачі готівки інкасаторам для доставки з каси банку до клієнтів – юридичних осіб – здійснюється за окремими аналітичними рахунками балансового рахунку 1001, а в територіально відокремлених безбалансових відділеннях – за окремими аналітичними рахунками балансового рахунку 1002. Облік операцій із купівлі-продажу готівкових коштів у банках та НБУ здійснюється з використанням балансових рахунків 1811 та 1911.

У процесі прийняття готівки до операційної каси банку і зарахування прийнятої суми на поточні рахунки робиться запис, за дебетом якого йдуть рахунки 1001 чи 1002, а за кредитом – рахунок коштів залежно від типу клієнта. У випадку коли готівка приймається від юридичних і фізичних осіб для зарахування на рахунки інших осіб, дебетуються рахунки 1001, 1002, а кредитуються – 2520, 2530, 2600, 2620, 2650, 2902. Операції з приймання готівки в національній (іноземній) валюті від фізичних та юридичних осіб для здійснення переказу без відкриття рахунку відображаються за дебетом 1001 (1002), а за кредитом 2902, 2909. У випадку сплати комісійних банку за розрахунково-касове обслуговування використовують рахунок 6110. Розрахунки з підкріплення готівковими коштами в національній та іноземній валютах, банківськими металами між філіями комерційного банку або головним операційним управлінням відображаються в обліку за відповідними аналітичними рахунками балансових рахунків 3906 та 3907.

Для обліку транзитних оборотів у процесі передавання готівки використовуються рахунки 1811 або 1911. Підкріплення філією банку підпорядкованих їй територіально відокремлених безбалансових відділень готівковими коштами та вивезення надлишків готівкових коштів до філії банку відображаються в бухгалтерському обліку з використанням балансового рахунку 1007 [2, с. 108].

Банки, що мають розгалужену мережу філій, передбачають в обліковій політиці порядок самостійного здійснення операцій із передавання готівки між банками і філіями. Облік розрахунків між філіями банку ведеться з використанням рахунків групи 390

Звісно, організація обліку розрахунково-касових операцій має відповідати певним вимогам, і насамперед, таким: усі операції за документами, що надійшли в операційний час від клієнтів, відбиваються в бухгалтерському обліку того самого дня; приймання і контроль документів, обслуговування клієнтів, занесення інформації в ОДБ банку, а також перевірка вихідних форм, формування архівних папок документів здійснюються протягом операційного часу

безпосередньо відповідальними виконавцями; клієнт, виходячи зі своїх технічних можливостей, може передавати розрахункові документи до банку як у паперовій, так і в електронній формі; приймання розрахунково-платіжних документів від клієнтів, розрахункові та касові операції за рахунками юридичних та фізичних осіб здійснюються безпосередньо відповідальними виконавцями та інші [3].

Висновки. Організація обліку обслуговування розрахунково-касових операцій клієнтів банків є однією з найвагоміших складових його діяльності. Це, насамперед, система методів та заходів, яка забезпечує оптимальне функціонування обліку розрахунково-касових операцій. Це також ретельне й своєчасне складання статистичних і аналітичних звітів. До того ж достатньо вагомою складовою в банківській роботі є й адекватність системи бухгалтерського контролю та використання облікової інформації для прийняття ефективних управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Облік і аудит в банках : навч. посібн. / О. Г. Коренева, Н. Г. Слав'янська, Н. Г. Євченко та ін. ; за ред. Кореневої О. Г., Слав'янської Н. Г. – Суми : ВТД "Університетська книга", 2007. – 493 с.

2. Глебова Н. В. Облік у банках : навч. посібн. / Н. В. Глебова, Л. М. Стиренко. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2009. – 308 с.

3. Інструкції про касові операції в банках України, затверджені Постановою Правління Національного банку України від 14.08.2003 р. № 337 (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

4. Інструкції з бухгалтерського обліку операцій з готівковими коштами та банківськими металами в банках України, затверджені Постановою Правління Національного банку України від 20.10.2004 р. № 495 (зі змінами і доповненнями)

5. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні : Закон України зі змін. та доп. від 18.09.2012 р. № 29 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2346-14>.